

"РЕГІОНАЛЬНИЙ ІСТОРИКО-ЕТНОГРАФІЧНИЙ АТЛАС УКРАЇНИ, БІЛОРУСІЇ ТА МОЛДАВІЇ": ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ

В статті розглядається історія створення "Регіонального історико-етнографічного атласу України, Білорусії та Молдавії", а також діяльність К.Г.Гуслистоного як голови редколегії цього видання. Атлас мав в доступному вигляді відобразити найбільш типові елементи матеріальної та духовної культури українців, білорусів та молдаван.

Ключові слова: "Регіональний історико-етнографічний атлас України, Білорусії та Молдавії", "Український історико-етнографічний атлас", К.Г. Гуслистый, Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології.

У 60 – 70 рр. ХХ ст. розвиток етнології в СРСР був нерозривно пов'язаний зі створенням історико-етнографічних атласів. Тоді запланували створити регіональні атласи Прибалтики (Литва, Латвія, Естонія); Кавказу (Північний Кавказ і Закавказзя – Грузія, Вірменія, Азербайджан); Середньої Азії (Узбекистан, Таджикистан, Киргизія, Туркменія) і Казахстану. В межах цього проекту велася робота з підготовки "Регіонального історико-етнографічного атласу України, Білорусії та Молдавії". Принципи і методи складання регіональних атласів були подібні, але координація дій при їх створенні була необхідна, оскільки в подальшому передбачалось створення зведеного "Атласу СРСР". Однак кожен з атласів повинен був відображати особливості, обумовлені не тільки регіональною специфікою, а й станом вивчення джерел, ступенем координації між суміжними з етнологією науками¹.

За задумом атлас мав в доступному вигляді за допомогою методу картографування ілюструвати найтипівші елементи матеріальної та духовної культури українців, білорусів та молдаван². Спочатку мали бути підготовлені томи атласу про народну землеробську техніку, народне житло та одяг, а в подальшому – про засоби пересування, їжу, промисли, ремесла, звичаї та обряди, словесний і музичний фольклор. Ця комплексна праця мала стати корисною не тільки для науки (істориків, археологів, мовознавців), а й для промисловості (наприклад, створення сучасного одягу, взуття, будівництва житла за національними традиціями).

Це завдання покладалося переважно на Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т.Рильського АН УРСР (далі – ІМФЕ АН УРСР) у співробітництві з іншими науковими установами – Інститутом етнології АН СРСР, сектором етнології і мистецтвознавства Інституту історії АН Молдавської РСР та Інститутом мистецтвознавства, етнології та фольклору АН Білоруської РСР. Редакційну колегію атласу очолив д.і.н, проф. К.Г.Гуслистый (Київ)³. До її складу також ввійшли д.і.н М.Г.Рабинович (Москва), д.г.н. С.І.Брук (Москва), д.і.н. В.К.Бондарчик (Мінськ), к.і.н. В.Ф.Горленко (Київ), к.і.н. В.С.Зеленчук (Кишинів), к.і.н. В.І.Наулко (Київ)⁴.

Створення регіонального атласу розпочалося у 1964 р. Щоправда, спочатку він передбачався як "Український історико-етнографічний атлас", робота над яким тривала ще з 1957 р. Матеріали атласу планували видати у 10 томах⁵. Він мав відображати культуру українців та інших народів, які компактними групами проживали на території України. У 1964 р. проходили етнологічні експедиції в деяких районах Житомирської, Закарпатської, Київської, Одеської, Черкаської областей по збору польового матеріалу для створення атласу. Але у першому кварталі 1965 р. Відділення історії АН СРСР вирішило об'єднати український, білоруський та молдавський атласи в один регіональний. Вже 30 березня 1965 р. у Києві для координації дій було скликано зібрання етнологів трьох республік⁶. Після виступів співробітників Інституту етнології ім. М.Миклухо-Маклая АН СРСР С.І.Брука, Г.С.Маслова та М.Г.Рабиновича за зразок вирішено було взяти "Историко-этнографический атлас Сибири", підготовлений співробітниками Сектору Сибіру цього інституту у 1961 р.⁷, і "Русские. Историко-этнографический атлас"⁸,

робота над серіями якого ще тривала у стінах цієї наукової установи. На засіданні було обговорено ще ряд питань, серед яких принципи картографування (яке вирішили проводити на основі вже існуючого конкретно-історичного адміністративного поділу), створення єдиного питальника на базі вже існуючого до "Українського історико-етнографічного атласу", підготовку спільного проспекту атласу, залучення музейних працівників⁹.

Одним із основних джерел створення карт стали етнографічні експедиції, в яких основну увагу було приділено першочерговим темам – землеробській техніці, житлу і одягу¹⁰. У 1965 р. було здійснено поділ на три експедиційні групи. Група, що займалася дослідженням житла відвідала Кагарлицький та Переяслав-Хмельницький райони Київської області¹¹; група дослідників одягу вивчала специфіку народного одягу жителів Одещини (на території якої було досліджено вбрання українців, молдаван, болгар), Запоріжжя, Коростеня, Львова; група дослідників сільськогосподарської техніки за участю студентів Київського університету здійснила масштабну експедицію у Вінницьку, Хмельницьку та Житомирську області. Великим здобутком цієї групи К.Г.Гуслистый, Я.П.Прилипка та В.Ф.Горленко вважали визначення більш чіткої етнографічної межі між Поділлям та Волинням, особливо в частині застосування сільськогосподарської техніки.

До роботи над створенням атласу долучалися, як зазначалося вище, музейні працівники. Так, львівські етнографи з Українського музею етнографії та художнього промислу здійснили експедиції в Рівненську область та Волинське Полісся, де виявили цікаві матеріали не тільки щодо землеробської техніки, а й стосовно народного одягу та архітектури¹². Однак участь львівських колег була ускладнена адміністративними проблемами, а саме тим, що музей з 1963 р. працював в системі Міністерства культури УРСР¹³. Незважаючи на це, К.Г.Гуслистый (як голова редколегії), схвалюючи робочий план музею на 1969 р., просив його співробітників, які досліджували Західну Україну, залишити роботу над атласом у центрі уваги і подати матеріали до нього вчасно¹⁴. Як видно з епістолярної спадщини К.Г.Гуслистого, до масштабного проекту долучалися й музейники з Івано-Франківщини, які отримали питальники. Проте вони скаржилися на відсутність спеціалістів, брак часу для збору матеріалів через основну музейну роботу та пропонували прискорити цю роботу завдяки спеціальному дорученню Міністерства культури УРСР¹⁵. Окрім музейних працівників до збору матеріалу та експедицій залучалися викладачі та студенти з Києва, Львова, Ужгорода, Донецька¹⁶.

Гуслистый К.Г. листувався й з місцевими кореспондентами, яким надіслав програму-запитальник та проспект атласу для збору матеріалів в невеликих селах і районах¹⁷.

У квітні 1965 р. відбулися загальні збори відділу літератури, мови та мистецтвознавства АН УРСР, де було відзначено важливість створення подібного атласу, а також вказано на проведення картографування у трьох країнах не за єдиною схемою. Темпи роботи рекомендували прискорити, щоб встигнути картографування за темами "Житло, одяг, с/г знаряддя" до 1970 р.¹⁸. Ці ж строки вказували і М.Рабинович з К.Гуслистым з єдиною поправкою для західних областей України – до 1971 р., оскільки до певного часу там не було наукової установи, яка б могла здійснювати керівництво. Проблему вирішили шляхом повернення Львівського музею етнографії та художнього промислу до системи АН УРСР. За наступні один – два роки планувалося закінчити зведення карт регіону, відредагувати таблиці та текст і опублікувати атлас¹⁹.

У 1966 р. в Києві відбулося засідання членів редколегії, які заслухали доповіді про досвід створення подібних атласів та існуючі напрацювання щодо "Регіонального історико-етнографічного атласу України, Білорусії та Молдавії". У тому ж році на секції слов'янської етнографії Всесоюзної сесії археологів і етнографів було затверджено план-проспект атласу²⁰. З метою удосконалення методик складання подібних атласів відділом етнографії ІМФЕ АН УРСР було видано брошуру "Принципы та методика составления историко-этнографического атласа Украины, Белоруссии и Молдавии" (завідділом етнографії в період з 1954 по 1971 рр. був К.Г.Гуслистый). Не дивно, що цей посібник був складений співробітниками саме цього відділу (Стельмах Г.Ю., Гуслистый К.Г., Горленко В.Ф., Прилипка Я.П.), адже вони мали певний досвід, коли почали готувати "Український історико-етнографічний атлас"²¹.

Це видання стало корисним для учасників восьми етнографічних експедицій, здійснених у тому ж році в Одеську, Київську, Черкаську, Вінницьку, Миколаївську, Херсонську, Луганську, Донецьку та інші області²².

Редколегія не лише вивчала досвід створення подібних атласів в СРСР та поза його межами²³, а й ділилася набутими знаннями зі світовою громадськістю. Так, з 3 по 10 серпня 1964 р. у Москві проходив VII Міжнародний конгрес антропологічних і етнографічних наук, на якому працював спеціальний симпозиум "Методика складання етнографічних атласів". На ньому спеціалісти різних областей науки обмінювалися досвідом складання атласів, однак тоді ще планувалося видати "Український історико-етнографічний атлас" з картами не тільки елементів матеріальної, а й духовної культури, а саме – громадського та сімейного побуту. Окрім карт в атласі передбачалося вмістити ілюстрації, фото, статті, які досліджують різні питання української культури та етногенезу. Перші томи українського атласу передбачалося створити за тими ж темами, що й регіональний атлас, тому, очевидно, що саме напрацювання відділу етнографії ІМФЕ АН УРСР стали основою для підготовки останнього²⁴.

У вересні 1968 р. відбувся VIII Міжнародний конгрес антропологічних і етнографічних наук у Токіо, для якого Гуслистий К.Г., Брук І.С., Гарданов В.К., Рабинович М.Г., Жданко Т.А., Терентьєва Л.Н. підготували брошуру німецькою мовою про принципи та методологію створення історико-регіональних атласів в СРСР під назвою "Grundsätze und Methoden beim Zusammenstellen Regionaler Geschichtlich-Ethnographischer Atlanten in der UdSSR"²⁵.

Про авторитет укладачів атласу свідчить і той факт, що його примірники та анкети кожного виду у К.Г.Гуслистого просили для використання у підготовці болгарського атласу²⁶. Його ж запрошували на обговорення грузинського етнографічного атласу²⁷.

У 1969 р. було видано проспект "Регіонального історико-етнографічного атласу України, Білорусії та Молдавії"²⁸. Він був складений під керівництвом Гуслистого К. за участю Горленка В. (розділ про землеробську техніку), Стельмаха Г. (житло), Прилипко Я. (одяг)²⁹. Проспект було доповнено виданням окремих програм-запитальників до розділів³⁰.

У першому розділі проспекту ("Землеробська техніка") планувалося вмістити 34 карти³¹, у другому ("Житло") – 54³², у третьому ("Народний одяг") 51 карту³³. Окрім цих карт автори планували створити допоміжні карти, які б показували адміністративний поділ регіону, його ландшафтні та господарські зони, а також таблиці ілюстрацій для наочності картографованих явищ. Текстова частина цього атласу передбачалася дещо більшою, ніж в атласі "Русские", адже вона складалася з обґрунтування поділу на історико-етнографічні області та опису кожної з них, пояснювальних статей до картографованих об'єктів, бібліографії використаної літератури, покажчика музейних колекцій та архівних матеріалів³⁴.

Явища в атласі планувалося відображати не статично, а в їх історичному розвитку. Авторами було виділено три періоди: середина XIX ст., кінець XIX – початок XX ст., 50 – 60 рр. XX ст. В разі, якщо за ці періоди динаміки явища не буде помічена, то його можна було відобразити однією картою. Якщо ж, навпаки, то передбачалося, що автори використовуватимуть метод кількісної характеристики, як в атласі "Русские", із застосуванням трьохступеневої градації явищ: "переважає", "побуває поряд з іншими", "трапляється рідко або в поодиноких випадках". Як згадувалося вище, картографування відбувалося за єдиним принципом, тобто територіальним (одиницею був повіт або район).

Певну складність для авторів становили території, на яких проживали кілька етносів. Велика увага приділялась росіянам на території України, Білорусії, Молдавії; українцям – у Білорусії, Молдавії; білорусам та молдаванам в Україні; а також полякам, угорцям, гагаузам, грекам, болгарам та ін.³⁵.

Співавтори "Регіонального історико-етнографічного атласу України, Білорусії та Молдавії" мали постійно координувати свої дії. З цією метою вони часто збиралися на наради, вели активне листування. Так, керівник молдавської групи етнографів – завідуючий відділом етнографії Інститут історії АН МРСР, к.і.н. В.С.Зеленчук в одному з листів до К.Г.Гуслистого розповідав про проведені експедиції (в яких зібрано матеріал не тільки про молдаван, а й про українців, гагаузів і росіян у Молдавії), створені карти, які вже демонструвалися на Міжнародній сесії у ФРН з підготовки атласів³⁶. Особливу увагу молдавські колеги приділили створенню карти етнічного складу МРСР на основі перепису 1959 р. Однак виникали і проблеми. Так, на території Молдавії жила значна кількість болгар та гагаузів, а етнографів-спеціалістів з цієї теми у них не було, тому колектив залучив співробітників Інституту етнографії ім. М.Миклухо-Маклая АН СРСР³⁷. Бондарчик В.К. з Білоруської РСР розповідав про можливість експедиційного дослідження своєї республіки за три роки та залучення до нього студентів³⁸.

Певні проблеми мала й група українських етнографів. Так, робота в українській частині атласу в основному лягла на відділ етнографії ІМФЕ АН УРСР під керівництвом К.Гуслистого. Однак співробітники відділу були задіяні в іншому масштабному проекті, започаткованому в 1954 р. – написанні історико-етнографічної монографії "Українці"³⁹, і не мали можливості повністю присвятити свій час атласу⁴⁰.

У копіткій роботі минули 1960-і рр. А 1970-і рр. стали для академічної науки багатостраждальними – прокотилася хвиля репресій, і "розвиток етнографії в Україні фактично припинився"⁴¹. Досліджуючи матеріали із історії створення "Регіонального історико-етнографічного атласу України, Білорусії та Молдавії", не залишається сумнівів у ґрунтовній роботі його авторів, однак цей масштабний проект спіткала нещаслива доля – атлас так і не вийшов у світ. Подібна історія чекала й інші дітища ІМФЕ АН УРСР – історико-етнографічну монографію "Українці", а також монографію К.Гуслистого "Історичний розвиток української нації"⁴². Жорсткий наступ на все українське здійснив новопризначений (з жовтня 1972 р.) секретар ЦК КПУ з ідеології В.Маланчук, який, за вдалим визначенням О.Бажана та Ю.Данилюка, "всіляко прагнув підтвердити свою репутацію "патріота-інтернаціоналіста"... і провів спланований в ідеологічних відділах ЦК КПУ справжній погром наукових установ, творчих Спілок, громадських організацій"⁴³.

¹ Жданко Т.А. Историко-этнографический атлас Средней Азии и Казахстана (принципы и методы составления) // Советская этнография. – 1971. – № 4. – С.32.

² Наулко В.І. Про методіку картографування регіонального історико-етнографічного атласу України, Білорусії та Молдавії // Народна творчість та етнографія. – 1967. – № 3. – С.4 0.

³ Інститут архівознавства Національної бібліотеки ім. В.І.Вернадського (далі – ІА НБУВ). – Ф. 32. К.Г.Гуслистый. – Оп.2. – Спр. 48. Отчеты К.Г.Гуслистого, представленные в Президиум АН УССР. Автографы К.Г.Гуслистого, машинопись. На рус. и укр. языках. Не ранее 1943 г. – 11 декабря 1972 г. – Арк. 10 – 11.

⁴ Гуслистый К.Г. Предисловие // Региональный историко-этнографический атлас Украины, Белоруссии и Молдавии: Проспект / Гуслистый К.Г., Наулко В.И. и др. – К., 1969. – С. 3 – 5; Гуслистый К., Рабинович М. Робота над регіональним історико-етнографічним атласом України, Білорусії та Молдавії // Народна творчість та етнографія. – 1969. – № 4. – С. 10.

⁵ ІА НБУВ. – Ф. 32. – Оп. 1. – Спр. 59. "Всесоюзна етнографічна нарада 1956 р. і питання української етнографії". Стаття, опубл. в журналі "Народна творчість та етнографія" 1957 р. №1. Черновий автограф К.Г.Гуслистого. На укр. яз. – 1957 г. – Арк. 27 – 28.

⁶ Гуслистый К.Г., Горленко В.Ф., Прилипко Я.П.. Робота над історико-етнографічним атласом на Україні // Советская этнография. – 1967. – № 1. – С. 94 – 95.

⁷ Историко-этнографический атлас Сибири. Под. ред. Левина М.Г., Потапова Л.П. – М.- Л., 1961. – 501 с.

⁸ Русские: Историко-этнографический атлас: земледелие, крестьянское жилище, крестьянская одежда. (середина XIX – начало XX века). Под ред. Александрова В.А., Кушнера П.И., Рабиновича М.Г. – М., 1967. – 360 с.; Брук И.Н., Токарев С.А. Проблемы составления Европейского историко-этнографического атласа // Советская этнография. – 1966. – № 5. – С. 95.

⁹ Гуслистый К.Г., В.Ф. Горленко, Прилипко Я.П. Работа над историко-этнографическим атласом на Украине // Советская этнография. – 1967. – № 1. – С. 95, 98; ІА НБУВ. – Ф.32. – Оп. 2. – Спр. 54. Документи об участии в работе комиссии по проверке состояния научно-организационной работы Украинского государственного музея этнографии и художественного промысла АН УССР (докладная записка комиссии в Отделение общественных наук и рабочие записки к ней). Черновые автографы. Машинопись. На укр. языке. Не ранее 1961 г. – Арк. 30.

¹⁰ Гуслистый К., Рабинович М. Робота над регіональним історико-етнографічним атласом України, Білорусії та Молдавії // Народна творчість та етнографія. – 1969. – № 4. – С. 10.

¹¹ Стельмах Г.Ю. Етнографічна експедиція у Переяслав-Хмельницькому та Яготинському районах // Там само. – 1966. – № 4. – С. 57 – 59.

¹² Гуслистый К.Г., Горленко В.Ф., Прилипко Я.П. Робота над історико-етнографічним атласом на Україні // Советская этнография. – 1967. – № 1. – С. 96.

¹³ Там само. – С. 98; Глушко М. Етнографічне районування України: стан, проблеми, завдання (за матеріалами наукових досліджень другої половини XX – початку XXI ст.) // Вісник Львівського університету.

Серія історія. – 2009. – Вип. 44. – С. 186; Гошко Ю.В. Музею етнографії та художнього промислу АН УРСР – 100 років // Доповіді наукової ювілейної конференції до 100-річчя Музею етнографії та художнього промислу. – Львів. – 1976. – С. 6.

¹⁴ ІА НБУВ. – Ф. 32. – Оп.1. – Спр.43. Про робочі плани Львівського державного музею етнографії та художнього промислу АН УРСР на 1969 р. – Арк. 153.

¹⁵ Там само. – Оп.3. – Спр. 8. [От] Арсенича П. Из Ивано-Франковска в Киев. Рукопись, машинопись. На укр. языке. 1966 г. – 20 апреля 1969 г. – Арк. 2.

¹⁶ Там само. – Спр.15. Бондаря И.Я. Из Львова в Киев. Рукопись. На укр. языке. 8 сентября 1969 г. – Арк.1; Спр. 18. [От] Божук А.В. Из Ужгорода, Москвы в Киев. Рукопись. На русс. и укр. языках. 28 июля 1968 г. – 1 марта 1969 г. – Арк. 1, 3; Спр. 32. Драгуна В.И. Из Ужгорода в Киев. Рукопись. На укр. языке. 26 – 30 марта 1969 г. – Арк. 1; Спр. 60. Лащук Ю. Из Львова в Киев. Рукопись. На укр. языке. 9 мая 1959 г. – 17 авг. 1969 г. – Арк.1; Спр.97. Тиводара М.П. Из Ужгорода в Киев. Рукопись. На укр. языке. 27 июля 1968 г. – б/д. Арк.1, 4; Спр. 101. <От> Федоровой Л. Из [Донецка] в Киев. Рукопись, типографический текст. На русс. и укр. языках. 30 окт. 1968 г. – 10 апр. 1969 г. – Арк. 1-3; Гуслистый К.Г., Горленко В.Ф., Прилипко Я.П. Работа над историко-этнографическим атласом на Украине // Советская этнография. – 1967. – № 1. – С. 96.

¹⁷ ІА НБУВ. – Ф. 32. – Оп. 3. – Спр. 29. Данилюка Г.В. Из с. Конюхи Козовского р-на Тернопольской обл. в Киев. Рукопись. На укр. языке. 20 июля 1970 г. – 24 ноября 1971 г. – Арк. 1.

¹⁸ Відділ літератури, мови та мистецтвознавства Академії наук УРСР у 1965 р. і завдання у новій п'ятирічці // Народна творчість та етнографія. – 1966. – № 4. – С. 101.

¹⁹ Гуслистый К., Рабинович М. Работа над региональным историко-этнографическим атласом Украины, Белоруссии та Молдавии // Там само. – 1969. – № 4. – С. 14.

²⁰ Гуслистый К.Г., Горленко В.Ф., Прилипко Я.П. Работа над историко-этнографическим атласом на Украине // Советская этнография. – 1967. – №1. – С. 96 – 97.

²¹ Там же. – С. 97; Гончар Г.В. Роль К.Г. Гуслистого у підготовці історико-етнографічної монографії "Українці" // Український історичний збірник. – 2010. – Вип.13. – С. 118.

²² Гуслистый К.Г., Горленко В.Ф., Прилипко Я.П. Работа над историко-этнографическим атласом на Украине // Советская этнография. – 1967. – № 1. – С. 97 – 98.

²³ ІА НБУВ. – Ф.32. – Оп. 1. – Спр. 121. Библиографические карточки на журнальные статьи разных авторов по вопросам истории и этнографии, составленные К.Г.Гуслистым. Автографы К.Г.Гуслистого. Типографический текст. На рус. и укр. языках. 1964 – 1965 г. – Арк. 189 – 208; Брук С.І. Проблеми складання історико-етнографічних атласів // Народна творчість та етнографія. – 1966. – № 4. – С. 3 – 12; Брук С.І., Токарев С.А. Проблемы составления Европейского историко-этнографического атласа / / Советская этнография. – 1966. – № 5. – С. 91 – 101; Наулко В.І. Польський етнографічний атлас // Народна творчість та етнографія. – 1966. – № 4. – С. 93 – 95.

²⁴ Гуслистый К.Г., Зінич В.Т. Підсумки і завдання в галузі етнографічної науки // Народна творчість та етнографія. – 1964. – № 6. – С. 20 – 21.

²⁵ ІА НБУВ. – Ф. 32. – Оп. 1. – Спр. 80. Grundsätze und Methoden beim Zusammenstellen Regionaler Geschichtlich-Ethnographischer Atlanten in der UdSSR. Доклад на VIII Международном конгрессе антропологических и этнографических наук. На нем. языке. – 1968. – 8 арк.

²⁶ ІА НБУВ. – Ф. 32. – Оп. 3. – Спр.69. [От] [Мартова Л.?] Из Москвы в Киев. Рукопис. 1 авг. 1969 г. – Арк. 1.

²⁷ Там само. – Оп. 2. – Спр. 47. Приглашение на Общее собрание Академии наук УССР, научные сессии, конференции, посвященные проблемам развития исторических и этнографических наук, выдающимся событиям в политической жизни страны, юбилеи ученых, деятелей литературы, для участия в работе ученых и научных советов разных учреждений. Рукопись, машинопись, типографический текст. На рус., укр., груз, франц., нем., болг., румын., сербо-хорват. языках. 26 апр. 1941 – 15 февр. 1972 г. – Арк. 11 – 12.

²⁸ Региональный историко-этнографический атлас Украины, Белоруссии и Молдавии: Проспект / Гуслистый К.Г., Наулко В.И. и др. – К., 1969. – 40 с.

²⁹ Там само. – С.4.

³⁰ Українське народне житло. Програма-запитальник для збирання до "Регіонального історико-етнографічного атласа України, Білорусії та Молдавії" / передмова К.Г.Гуслистий. – К., 1969. – 28 с.

³¹ Региональный историко-этнографический атлас Украины, Белоруссии и Молдавии: Проспект / Гуслистый К.Г., Наулко В.И. и др. Вказ. праця. – С. 6 – 12.

³² Там само. – С. 12 – 28.

³³ Там само. – С. 28 – 40.

- ³⁴ Гуслистий К., Рабинович М. Робота над регіональним історико-етнографічним атласом України, Білорусії та Молдавії // Народна творчість та етнографія. – 1969. – № 4. – С.11 – 12.
- ³⁵ Там само. – С. 12 – 14.
- ³⁶ ІА НБУВ. – Ф.32. – Оп.3. – Спр.39. Зеленчука В.С. Авториз. машинопись. 6 апр. 1969 г. – 6 янв. 1970 г. – Арк. 1 – 3.
- ³⁷ Прилипко Я.П., Миронов В.В. Пленум Наукової ради з проблеми "Закономірності розвитку народної творчості і побуту на сучасному етапі" // Народна творчість та етнографія. – 1966. – № 4. – С. 104.
- ³⁸ Там само. – С. 103.
- ³⁹ Гончар Г.В. Роль К.Г.Гуслистого у підготовці історико-етнографічної монографії "Українці" // Український історичний збірник. – 2010. – Вип. 13. – С. 117 – 128; Гілевич І. "Регіональний історико-етнографічний атлас України, Білорусії та Молдавії" і польові дослідження в Україні (середина 1960-х – початок 1970-х рр.) // Народознавчі зошити. – 2011. – № 3. – С. 402.
- ⁴⁰ ІА НБУВ. – Ф. 32. – Оп. 2. – Спр.54. Документы об участии в работе комиссии по проверке состояния научно-организационной работы Украинского государственного музея этнографии и художественного промысла АН УССР (докладная записка комиссии в отделение общественных наук и рабочие записки к ней). Черновые автографы. Машинопись. На укр. языке. Не ранее 1961 г. – Арк. 4 – 6.
- ⁴¹ Наулко В.І. Пошуки. Роздуми. Студії: Збірник вибраних праць до 80-річчя від дня народження. – С. 6 – 7.
- ⁴² Калакура Я.С. Українська історіографія: курс лекцій. – К, 2012. – С. 368.
- ⁴³ Бажан О, Данилюк Ю. Політичні репресії як засіб придушення інакодумства // Опозиція в Україні (друга половина 50-х – 80-ті рр. ХХ ст: монографія. – К, 2000. – С. 166.

В статье рассматривается история создания "Регионального историко-этнографического атласа Украины, Белоруссии и Молдавии", а также деятельность К.Г.Гуслистого как председателя редколлегии этого издания. Атлас должен был в доступном виде отобразить наиболее типичные элементы материальной и духовной культуры украинцев, белоруссов и молдаван.

Ключевые слова: "Региональный историко-этнографический атлас Украины, Белоруссии и Молдавии", "Украинский историко-этнографический атлас", К.Г.Гуслистый, Институт искусствоведения, фольклористики и этнографии.

Article provides a history of the creation of "Regional historical and ethnographic atlas of Ukraine, Belarus and Moldavia" and K.H.Huslysty's works as chairman of the editorial board of this volume. Atlas should show the most typical elements of material and spiritual culture of the Ukrainians, Belorussians and Moldovans.

Keywords: "Regional historical and ethnographic atlas of Ukraine, Belarus and Moldavia", "Ukrainian historical and ethnographic atlas", K.H.Huslysty, Institute of Art Studies, Folklore and Ethnography.